

Konflikt najmanj dveh tendenc reforme univerze, ki ju je Habermas zajel s pojmom »tehnokratske in humanistične« reforme, sicer ni bil nemudoma rešen, toda osemdeseta leta so pritrdila zagovornikom »humanistične« reforme, torej zagovornikom čim bolj odprtega pristopa v izobraževalni sistem ter demokratizacije učno-vzgojnih procesov, saj se je izkazalo, da v danem trenutku sami »tehnokrati« niso dojeli pomena znanja *per se* v nastajajoči tehnologizirani in »poznanstvenjeni« paradigmi družbenosti. Na ravni celotnega šolskega sistema in hkrati ob reševanju strukturne ekonomske krize se je nemara prvič v zgodovini v posameznih deželah začelo dogajati, da so se na področje šolstva usmerili tako bogati viri, da npr. raziskovalci že niso več vedeli, kako naj jih porabijo. Postindustrijska družba se je namreč vse bolj začela kristalizirati kot družba okrepljenega izobraževanja. Že v šestdesetih letih je te tendence, med drugimi, precej jasnovidno predvidel Norman Birnbaum:

»Možnosti novih razmerij s prakso so številne in niso bile izčrpane že z določeno (ter nujno) modernizacijo vsebine izobraževanja. To, da je film mogoče šteti za enakovreden predmet estetske refleksije kot roman, da je zgodovina tehnologije tako pomembna kot zgodovina države, da politična filozofija usmerja svoj interes bolj na posledice ekonomskega načrtovanja, kot da bi se omejevala na abstraktno razlaganje o tem, kaj naj bi bila dobra družba, so razvidna navodila. Postajajo razvidna celo, ko so še nova. To pa, kar je presežno, je problem sredstev, ki naj bi jih uporabili, da bi naučili novo generacijo povezovati kulturno tradicijo z možnostmi konkretne družbe, povezovati spoznavne strukture s področji njihove uporabe. Jasno je, da za to ni enotnega recepta in da uporabna metoda variira glede na različne discipline in glede na različne situacije. Nič manj ni pomembno upoštevati problemov delovanja novih pedagoških idej, kajti ni si mogoče misliti, da bi te probleme lahko rešili s sredstvi starih.«⁶

To, kar se je v strukturalistični filozofiji izreklo kot epistemološki prekrat, je dobilo svoj korelat v družbeni praksi v globalnem obsegu. Na teoretski ravni pa je v tem času nastala rešitev, ki se je izkazala za produktivno ravno zato, ker je bila napačno razumljena na eni strani in je sprožila dekonstrukcijo vseh »večnih« pedagoških resnic na drugi strani: »Menimo, da je prav *šolski ideološki aparat* tisti ideološki aparat države, ki je po hudem političnem in ideološkem boju proti staremu vladajočemu ideološkemu aparatu države prišel na *vladajoči* položaj v zrelih kapitalističnih formacijah.«⁷

⁶ Norman Birnbaum, *La crise de la société industrielle*, Pariz 1972, 183.

⁷ Althusser, Balibar, Macherey, Pecheux, *Ideologija in estetski učinek*, Ljubljana 1980, 58.